Παραβατικότητα ανηλίκων. Μια μελέτη περίπτωσης για την Κω

ΚΑΦΑΣΑΡΗ Α.[1], ΒΛΑΣΣΗΣ Ν.[2], ΓΕΡΟΥΚΑΛΗΣ Δ.[3]
[1]Επιμελήτρια Ανηλίκων Πρωτοδικείου Κω
[2]Αστυνομικός Διευθυντής Α.Υ. Κω, Υποψήφιος Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αιγαίου
[3]Ψυχίατρος, Συντονιστής Συμβουλίου Πρόληψης Εγκληματικότητας, Αλ. Διάκου 4, Κως, 853 00, Τηλ.: 2242024728

Περίληψη

Η μελέτη σκοπεύει στην εξέταση της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων, μέσα από τα στοιχεία της υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων Πρωτοδικείου νήσου Κω και τα αρχεία των Υπηρεσιών Ασφαλείας της Αστυνομικής Υποδιευθύνσεως Κω.

Στόχοι της μελέτης είναι:

α) η ανάδειξη του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητος,
β) η καταγραφή του είδους των παραβατικών συμπεριφορών των ανηλίκων,
γ) η μεταχείριση των παραβατών από τις επίσημες μορφες κοινωνικού ελέγχου και τα είδη των « Μέτρων » που τους επιβάλλονται

Τα διερευνητικά ερωτήματα είναι:

α) υπάρχει πρόβλημα παραβατικότητος στη Κω και σε ποια έκταση;
β) συμμετέχουν οι ανήλικοι στη διάπραξη σοβαρών αδικημάτων;
γ) υφίσταται το στοιχείο υποτροπής και σε ποιο ποσοστό, μεταξύ των ανηλίκων παραβατών;
δ) ποιο το είδος των αποφάσεων του Δικαστηρίων Ανηλίκων;
ε) ποια τα είδη των «Μέτρων» που επιβάλλονται από τα Δικαστήρια Ανηλίκων και κατά πόσον αυτά εφαρμόζονται και επιτυγχάνουν το σκοπό τους;
στ) υφίστανται παραβατικές συμπεριφορές στο χώρο του Σχολείου;

«...Ναι σε σας μιλάω, δε γεννιέται κανείς έτσι ξαφνικά παραβάτης ούτε μας χτύπησε η ίωση παραβατικότητας από τη μια στιγμή στην άλλη...»[4]
Αλέξανδρος, Α., ετών 13 μαθητής.

Λέξεις κλειδιά: Βία, εφηβεία, επιθετικότητα, εγκληματικότητα.

Εισαγωγικές επισημάνσεις

Όλο και πιο συχνά τα τελευταία χρόνια γινόμαστε αποδέκτες δια μέσου Μ.Μ.Ε., εφημερίδων και περιοδικών, τραγικών γεγονότων, τα οποία αναφέρονται σε νεαρά άτομα, παιδιά και εφήβους. Πολλές φορές πρωταγωνιστές των θεατρικών δρώμενων-τραγωδιών είναι ανήλικοι-θύτες,

ενώ άλλοτε αυτά τα θλιβερά γεγονότα στρέφονται εναντίον των ανηλίκων, οπότε μιλάτε για παιδιά ή εφήβους θύματα εγκληματικών πράξεων.

Τον περασμένο Δεκέμβριο ένας 14χρονος με τη βοήθεια του οκτάχρονου και επτάχρονου αδερφού του στραγγάλισε μια 79χρονη γυναίκα μέσα στο σπίτι της, και στη συνέχεια της αφαίρεσαν το χρηματικό ποσό των (700,00 €)[5]. Τον περασμένο Αύγουστο τα ίδια παιδιά εισέβαλαν στο σπίτι άλλου ηλικιωμένου και αφού τον ξυλοκόπησαν του άρπαξαν 1400,00 €.

Από την άλλη πλευρά η ελληνική κοινωνία και πρωτίστως η κοινωνία της Βέροιας και της Εύβοιας, δοκιμάζονται από δύο σοβαρά περιστατικά εγκληματικών πράξεων-θυματοποίησης, την εξαφάνιση του αλλοδαπού ALEX[6] και το βιασμό της αλλοδαπής μαθήτριας στο χώρο του Σχολείου Αμαρύνθου αντίστοιχα.

Αναμφισβήτητα η παραβατικότητα ανηλίκων αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο που απασχολεί όλα τα κοινωνικά στρώματα τόσο στη χώρα μας όσο και τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και θα λέγαμε, πολύ περισσότερο τις πολιτείες των ΗΠΑ, όπου συχνά λαμβάνουν χώραν πολύ σοβαρά περιστατικά βίας, με χρήση όπλων, με θύματα κυρίως μαθητές.

Πρόσφατες έρευνες στις ΗΠΑ, πάνω στην παραβατικότητα Ανηλίκων φέρνουν στην επιφάνεια καλά αλλά και άσχημα νέα. Τα καλά νέα συνίστανται στο γεγονός της μείωσης του ποσοστού συμμετοχής των ανηλίκων στα αδικήματα που έχουν σχέση με την ιδιοκτησία (κλοπές, διαρρήξεις). Αντίθετα τα άσχημα νέα αφορούν ανηλίκους με τα χαρακτηριστικά της «θανατικής τριλογίας», «guns, gangs and drugs»[7], (όπλα, συμμορίες και Ναρκωτικά), οι οποίοι σκοτώνουν άλλα άτομα με απερισκεψία αδιαφορώντας για τις συνέπειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Έννοια Παραβατικότητας

Η ανηλικότητα έχει πλέον αναγνωριστεί στην εποχή μας ως μία εξελικτική και μεστή προβλημάτων περίοδος της ζωής του κάθε ατόμου. Ο ανήλικος δεν είναι μικρογραφία[8] (hamunculi)[9] του ενηλίκου, αλλά είναι ανθρώπινη ύπαρξη ιδιόρρυθμος, με δική του λογική και ξεχωριστή προσωπικότητα, που ακριβώς γι΄ αυτό το λόγο έχει ανάγκη εξειδικευμένης μεταχείρισης[10] και ειδι προσέγγισης, η οποία να είναι προσαρμοσμένη και εξατομικευμένη στην προσωπικότητα του. Η προσωπικότητα αυτή βρίσκεται σε συνεχή διαμόρφωση, εξέλιξη και μεταλλαγή[11] και επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τις επιδράσεις του περιβάλλοντος. Οι σημαντικές και ψυχικές ιδιότητες και λειτουργίες του ανηλίκου ακολουθούν ίδιο ρυθμό, ώστε το άτομο όταν ενηλικιωθεί, ν΄ αποκτά προσωπικότητα της οποίας οι ιδιότητες, όχι μόνο ποσοτικώς αλλά ποιοτικώς διαφέρουν[12] απ΄ αυτήν της παιδικής και εφηβικής ηλικίας. Ο ανήλικος αποτελεί ιδιόρρυθμο ανθρώπινη ύπαρξη και

το «έγκλημα» που εκδηλώνει οφείλεται ως επί το πλείστον σε κοινωνικούς συντελεστές[13]. Επιπροσθέτως η προσωπικότητά του δεν είναι πλήρως ολοκληρωμένη, η δε κατάλληλη μεταχείριση δύναται να οδηγήσει σε θετικό αποτέλεσμα. Ο έφηβος ούτε παιδί είναι ούτε ώριμος άνδρας, η δε ψυχολογία του διαφέρει εκείνης του ενηλίκου, όπως προαναφέραμε, από την άλλη το γεγονός ότι οι έφηβοι συγκρούονται με την έννομη τάξη, υποδηλοί ορμή για δράση[14] και όρεξη για δύναμη.

Στα πλαίσια των Διατάξεων του Συντάγματος η παιδική ηλικία, τελεί υπό την προστασία του Κράτους, το οποίο λαμβάνει μέτρα, ειδικά για την προστασία της νεότητας (αρ. 21 § 1, 3 του Συντάγματος).

Η νεανική ή ανήλικη παραβατικότητα είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο με πολλές όψεις: φαινόμενο ατομικό, διατομικό και κοινωνικό. Αποτελεί σημείο που διασταυρώνονται ψυχολογικές και κοινωνιολογικές έννοιες. Έννοιες που αφορούν τον ανήλικο, την προσωπικότητά του, το πλαίσιο μέσα στο οποίο κοινωνικοποιείται, την επαφή του με τους κρατικούς φορείς εξουσίας (σύστημα δικαιοσύνης, επιμελητές ανηλίκων, αστυνομικές αρχές), την αντιμετώπιση απ' αυτούς, καθώς και την επίσημη αντίδραση της πολιτείας απέναντι σ' αυτούς που παραβαίνουν κοινωνικούς και νομικούς κανόνες. Ως εκ τούτου η προσέγγιση του φαινομένου της εγκληματικότητας παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες.

Ο Kraus (1977)[15] αναφερόμενος στην ορισμό της παραβατικότητας ανηλίκων υποστήριξε ότι αυτή αποτελεί μια μορφή αντικοινωνικής και παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς των ανηλίκων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται η πρόκληση εναντίον των αρχών και η απειλή ενάντια στην ίδια τους την ασφάλεια.

Από την άλλη πλευρά ο Πανούσης[16] κάνοντας αναφορά στις μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς των νέων, υποστηρίζει ότι: «Μολονότι κάθε πράξη εγκληματική, βίαιη ή επιθετική έχει και προβάλλει το δικό της συμβολισμό (και γι' αυτό είναι δύσκολο μέχρι αυθαίρετο ν' αφορίζουμε και να γενικεύουμε) στις περισσότερες μορφές νεανικής αντικοινωνικής συμπεριφοράς, υποβόσκει η ανάγκη ενηλικίωσης, μέσω της βίας και υποταγής του «άλλου», όπως επίσης και η ασυνείδητη ίσως - υιοθέτηση αντιπαραθετικών ή συγκρουσιακών ή και αρνητικών αξιών από τις κρατούσες».

1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «ανήλικοι παραβάτες»

Είναι επιβεβλημένο να υπογραμμίσουμε ότι όταν αναφερόμαστε σε ανηλίκους (8 έως 18 ετών), οι οποίοι διέπραξαν αξιόποινη πράξη, χρησιμοποιούμε τους όρους «παραβάτης» του νόμου, αντί του όρου «εγκληματίας» και «παραβατικότητα ανηλίκων», προκειμένου να

αποφευχθεί η χρήση ορολογίας[17] η οποία θα ήταν δυνατόν να προκαλέσει ή να επιφέρει στιγματισμό (Labeling) των ανηλίκων παραβατών όπως συμβαίνει με τον όρο «εγκληματίας».

Ο όρος «νεανική παραβατικότητα» «Juvenile Delinquency» γεννήθηκε στην Αγγλία το 1815 με την ίδρυση του P. Bedford[18], μιας εταιρείας για την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων. Σήμερα ό όρος χρησιμοποιείται σχεδόν σε όλες τις χώρες του κόσμου.

Η Σπινέλλη πρότεινε πολύ ορθά την αντικατάσταση του όρου «ανήλικοι εγκληματίες» του Κεφ. Θ΄ του Π.Κ. με τον όρο «ανήλικοι παραβάτες»[19]. Ο όρος αυτός προσφέρεται διότι αφορά στην αντικειμενική αντίθεση προς τον απαγορευτικό κανόνα δικαίου, δεν περιέχει κατ΄ ανάγκη καταλογισμό και επιπροσθέτως δεν έχει αρνητική φόρτιση, σε σχέση με τον όρο «εγκληματίας».

Εξάλλου οι όροι «ανήλικος παραβάτης» του Ποινικού Νόμου και «ανήλικος εγκληματίας» χρησιμοποιούνται ως ισοδύναμες έννοιες. Σύμφωνα με το άρθρο 14 Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.), απαραίτητη προϋπόθεση για να θεωρηθεί το έγκλημα τετελεσμένο είναι ο καταλογισμός της πράξης στο δράστη-παραβάτη. Ωστόσο οι περισσότερες πράξεις[20] των ανηλίκων δεν είναι καταλογιστές, εφόσον απουσιάζει σ΄ αυτούς το στοιχείο της πλήρους ικανότητας προς καταλογισμό (άρθρο 126 Π.Κ. όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 § 7 του Ν. 3189/2003[21].

Αναφορικά με τις προτάσεις, απόψεις και τα επιχειρήματα που υποστηρίχθηκαν από τους διακεκριμένους επιστήμονες, θα σπεύσουμε να υιοθετήσουμε την πρόταση της Σπινέλλη, για τη χρήση του όρου «ανήλικος παραβάτης» και «παραβατικότητα ανηλίκων».

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται η Μπεζέ, η οποία υιοθετεί τους όρους «παράπτωμα», «παραβατικότητα ανηλίκων», «ανήλικοι παραβάτες ή παραπτωματίες», (Μπεζέ, 1985, 6. 11)[22].

Από την άλλη πλευρά στη χώρα μας προς το παρόν οι μορφές νεανικής παραβατικότητας χαρακτηρίζονται ως ήπιες και τα «εγκλήματα » των ανηλίκων σημειώνονται στον κώδικα οδικής κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ),στις κλοπές, στις αρπαγές τσαντών, στις ληστείες και στη χρήση και διακίνηση τοξικοεξαρτησιογόνων ουσιών. Ωστόσο στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως σε συνοικίες της Αθήνας, έκαναν την εμφάνισή τους ομάδες «ανηλίκων του δρόμου», που εκδηλώνουν βίαιη επιθετική συμπεριφορά. Αντίθετα στην Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία και κυρίως στις Η.Π.Α., αποτελεί σύνηθες φαινόμενο, να διαπράττουν όχι μόνον οι έφηβοι αλλά και τα παιδιά σοβαρά εγκλήματα μεταξύ αυτών ανθρωποκτονίες και ομαδικές δολοφονίες σε βάρος συμμαθητών τους. Από πρόσφατες έρευνες στις ΗΠΑ[23], προκύπτει

ότι οι ανήλικοι αποτελούν σχεδόν το 1/3 των δραστών εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, ενώ το 1/6 των δραστών αδικημάτων σε βάρος προσώπων.

Όπως έχουμε προαναφέρει, στην παρούσα μελέτη εξετάζουμε την παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων ηλικίας από 8 έως 18 ετών. Η έρευνα επικεντρώνει το ενδιαφέρον της σε παραβατικές «πράξεις», οι οποίες συνιστούν παράβαση νομικού-ποινικού-κανόνα και για τις οποίες έχει σχηματιστεί δικογραφία σε βάρος του ανηλίκου, από τις αρμόδιες αρχές και ως εκ τούτου έχει οδηγηθεί ο ανήλικος ενώπιον των Δικαστηρίων Ανηλίκων.

Στην έννοια της πράξης περιλαμβάνονται ανθρώπινες ενέργειες ή παραλείψεις, οι οποίες εμπεριέχουν κοινωνική απαξία, διότι προσβάλουν έννομα αγαθά της ελευθερίας, της ζωής, της τιμής, της γενετήσιας αξιοπρέπειας, αγαθά που βρίσκονται κάτω από την προστασία της Πολιτείας, η οποία έχει θεσμοθετήσει κανόνες Δικαίου[24]. Ως ποινικώς ενδιαφέρουσα πράξη νοείται υπό του ποινικού δικαίου, η ανθρώπινη εκούσια συμπεριφορά δια της οποίας επέρχεται μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο.Κατά συνέπεια η μελέτη δεν ενδιαφέρεται να διερευνήσει συμπεριφορές οι οποίες είναι αντίθετες με κανόνες κοινωνικούς ή ακόμη και ηθικούς όπως λ.χ. φυγή[25] από το σπίτι, απουσία από το σχολείο.Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στην έννοια της παρεκκλίνουσας και αντικοινωνικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν τα νεαρά άτομα.

1.2. Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά

Παρεκκλίνουσα είναι η συμπεριφορά των νεαρών ατόμων η οποία αφενός απομακρύνεται από τους κοινωνικούς, τους νομικούς και τους ηθικούς κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και αφετέρου έρχεται σε αντίθεση με αυτούς με συνέπεια η μορφή αυτής της συμπεριφοράς να προκαλεί παραβίαση των κανόνων. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο είναι ενδεχόμενο ο ανήλικος να βρεθεί αντιμέτωπος με τους φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου (Εισαγγελέα, δικαστή, επιμελητή ανηλίκων καθώς και τις αστυνομικές αρχές) και να πιθανολογείται η λήψη μέτρων σε βάρος του. Στην εναρμόνιση των κοινωνικών σχέσεων με τους κανόνες που τους ρυθμίζουν, τα συμφέροντα του ατόμου και της κοινωνίας πρέπει να συμπίπτουν, ειδάλλως τόσον οι κοινωνικοί κανόνες, όσον και η κοινωνική συμπεριφορά παραβιάζονται, η μορφή αυτής της συμπεριφοράς καλείται παρεκκλίνουσα συμπεριφορά[26].

Ο Parsons αναφερόμενος στην έννοια της παρέκκλισης υποστηρίζει ότι αυτή συνιστά μια παρεκτροπή από τα φυσιολογικά πρότυπα, τα οποία έχουν εδραιωθεί ως συνήθης κουλτούρα και η τάση για παρέκκλιση είναι η διαδικασία συνειδητής πράξης. Ο Merton αναφέρει ως παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, τη συμπεριφορά η οποία αποκλίνει σημαντικά από τις νόρμες

που θεσπίζονται από τους ανθρώπους στο κοινωνικό τους πλαίσιο. Ο A. Cohen ορίζει ως παρεκκλίνουσα συμπεριφορά τη συμπεριφορά που αναφέρεται στην παράβαση των προσδοκιών για το κοινωνικό status και ρόλο, όπως επίσης στη παράβαση κανόνα, εφόσον η παράβαση προκαλεί αποδοκιμασία, θυμό ή αγανάκτηση (όπως υποκρισία, απάτη, αδικία, έγκλημα, ανθρωποκτονία, ατιμία, προδοσία διαφθορά, διαστροφή και αμαρτία).Από την πλευρά του ο Matza ορίζει την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά ως ένα παραστράτημα από ένα μονοπάτι ή κανόνα, χωρίς να σκιαγραφεί το μονοπάτι[27].

Ο Thio[28] περιγράφει ως παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, οποιαδήποτε συμπεριφορά η οποία θεωρείται παρεκκλίνουσα σύμφωνα με τη δημόσια ομοφωνία, η οποία κυμαίνεται από το μέγιστο βαθμό ως τον ελάχιστο.

Σε αρκετές περιπτώσεις στη βιβλιογραφία απαντάται και ο όρος αποκλίνουσα συμπεριφορά. Οι έννοιες παρεκκλίνουσα και αποκλίνουσα συμπεριφορά είναι σχεδόν ταυτόσημες ως προς το περιεχόμενο. Η Πιτσελά κάνει αναφορά στην κοινωνικά παρεκκλίνουσα ή αποκλίνουσα συμπεριφορά[29] υποστηρίζοντας ότι είναι έννοιες με αόριστο γένος, στις οποίες υπάγονται και οι πιο βαριές από άποψη έννομων αγαθών εγκληματικές συμπεριφορές (Devience, devienz, deviantes Verhalten).

Αποκλίνουσα χαρακτηρίζεται η συμπεριφορά των ανηλίκων η οποία δεν ακολουθεί και απομακρύνεται από τους κοινωνικούς, νομικούς και τους ηθικούς κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και εμφανίζει ιδιαίτερη προτίμηση ή τάση σε πράξεις οι οποίες έρχονται σε αντίθεση και παραβιάζουν τους κανόνες της πολιτείας.

Είναι η συμπεριφορά η οποία εκδηλώνεται και με παραβατικές πράξεις, με συνέπεια ο ανήλικος να κινδυνεύει να χαρακτηριστεί παραβάτης του νόμου.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κοινωνίας είναι η συνεργασία, η αμοιβαία αλληλεγγύη, η επικοινωνία, η κοινή δράση και αλληλεπίδραση των μελών της. Προϋπόθεση λοιπόν για την εξέλιξη της κοινωνίας αποτελούν η κοινωνική συμπεριφορά και οι κοινωνικές σχέσεις.

«Το πιο ουσιαστικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής ζωής είναι το καθήκον να συμπεριφερόμαστε μ' έναν ορισμένο τρόπο», υποστηρίζει ο Avanesov, όπως αναφέρει ο Πανούσης[30]. Οι κοινωνικοί κανόνες υποστηρίζουν τις κοινωνικές σχέσεις οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για την εξέλιξη της κοινωνίας. Στην αντίθετη περίπτωση το άτομο έρχεται σε σύγκρουση (conflict) με τις κοινωνικές σχέσεις.Τα μέλη της κοινωνίας κάθε ηλικίας, υπόκεινται σε κανόνες συμπεριφοράς. Ωστόσο τα ίδια τα άτομα μεταξύ αυτών και οι ανήλικοι παραβιάζουν αυτούς τους κανόνες. Στο στάδιο αυτό υπεισέρχεται η πολιτεία η οποία παρεμβαίνει με τη θέσπιση κανόνων για να

ρυθμίσει τη συμπεριφορά των κοινωνών της, επειδή τα συμφέροντα αυτών που παραβιάζουν τους κανόνες δεν συμπίπτουν με τα συμφέροντα της κοινωνίας.Από τα προαναφερόμενα προκύπτει αναντίρρητα ότι η «παρέκκλιση» είναι ευρύτερη έννοια της «παραβατικότητας». Κατά συνέπεια η παραβατικότητα ή εγκληματικότητα είναι μορφές παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, οι οποίες μεταξύ των άλλων συνιστούν παραβίαση θεσμοθετημένων κανόνων δικαίου.

1.2.1. Αντικοινωνική συμπεριφορά

Ως αντικοινωνική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται η συμπεριφορά των νεαρών ατόμων, η οποία στρέφεται εναντίον της κοινωνίας, των θεσμών και των συμφερόντων της. Η αντικοινωνική συμπεριφορά αποτελεί μέρος της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και περιλαμβάνει ενέργειες, αξιόποινες πράξεις που έρχονται σε αντίθεση με τους κανόνες που έχει θέσει η κοινωνία και τα δεδομένα που δέχεται και επιδοκιμάζει το ισχύον σύστημα αξιών.Ο έλεγχος και η μελέτη της αντικοινωνικής συμπεριφοράς πρέπει να συνδυάζεται με τη μελέτη και εξέλιξη της ομαλής συμπεριφοράς, διότι ο σκοπός ελέγχου οποιασδήποτε αντικοινωνικής εκδήλωσης δεν είναι η αποτροπή αλλά και η ανάπτυξη θετικής ενεργού συμπεριφοράς στους ανηλίκους, που παραβιάζουν τους κανόνες [31].

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η προσωπική στάση του ανηλίκου απέναντι στην αντικοινωνική συμπεριφορά, διότι αυτή αναδεικνύει τη ροπή, την προδιάθεση του ατόμου σε τέτοιου είδους συμπεριφορές αλλά και μία σταθερή αντικοινωνική θέση. Τα άτομα αυτά διακατέχονται από απόψεις, ιδέες, στάσεις και στόχους που είναι αντίθετοι με την κοινωνία και έχουν προσανατολισμούς οι οποίοι έρχονται σε σύγκρουση με τους κοινωνικούς κανόνες[32]. Τα άτομα επιλέγουν να βιώνουν έναν αντικοινωνικό τρόπο ζωής και αποδέχονται παρεκκλίνουσες μορφές συμπεριφοράς.

Η πιο έντονη μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς εκδηλώνεται από εφήβους που αισθάνονται ότι είναι περιθωριοποιημένοι και ξεσπούν εναντίον της κοινωνίας, εξαιτίας ματαιώσεων και απογοητεύσεων που έχουν βιώσει. Το μεγαλύτερο πλήθος των ανηλίκων έχει ενταχθεί σε κοινωνικά πλαίσια, είτε φοιτούν σε σχολεία, είτε εργάζονται. Αντίθετα τα περιθωριοποιημένα άτομα νιώθουν κατώτερα από τα άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Ένας ανήλικος σ' αυτή την κατάσταση μπορεί να διαπράξει αξιόποινη παραβατική πράξη[33].

Τα νεαρά άτομα που εκδηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά, συνήθως γίνονται δέκτες αρνητικών σχολίων, μηνυμάτων απόρριψης, περισσότερης κριτικής και τιμωρίας σε σχέση με άλλα άτομα του στενού τους περιβάλλοντος. Με την πάροδο του χρόνου αποκτούν μια υπερβολικά αρνητική εικόνα για την κοινωνία και τους φορείς επίσημου κοινωνικού

ελέγχου (σύστημα δικαιοσύνης-Αστυνομία) καθώς και για το σύστημα ηθικών αξιών.Πολλοί νεαροί που εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά, αναφέρουν ότι κατά το χρόνο που διαπράττουν μια παράβαση, κάτι τους πιέζει, κάτι που βρίσκεται έξω από τη σφαίρα επιρροής τους και γι' αυτό αναγκάζονται να κλέβουν ή να εκδηλώνουν βίαιη επιθετική συμπεριφορά. Διακατέχονται από αντικοινωνική στάση απέναντι στους άλλους και έχουν αποδεχθεί τη βία ως μέσο επίλυσης των προβλημάτων τους.

1.3. Οικογένεια και παραβατικότητα

Η σημασία και η συμβολή της οικογένειας στην κοινωνικοποίηση και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, αποτελεί αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα[34]. Κατά τον ίδιο τρόπο μια F προβληματικού τύπου οικογένεια δεν είναι σε θέση να διαμορφώσει τη συμπεριφορά και την προσωπικότητα των νεαρών μελών της σύμφωνα με τους κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες. Εύλογα λοιπόν ξεπροβάλλει το ερώτημα κατά πόσον μέσα στα πλαίσια της οικογένειας μπορεί να δομηθεί, να οργανωθεί, ζυμωθεί και να ξεκινήσει η παραβατική συμπεριφορά και η μετέπειτα εγκληματική σταδιοδρομία ενός ανήλικου παραβάτη και μετέπειτα ενήλικα εγκληματία;

Βεβαίως η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα πρέπει να ιδωθεί μέσα από πολλά επίπεδα ανάλυσης.

Σε κάθε περίπτωση όμως η εικόνα της οικογένειας ενός «παραβατικού ανηλίκου»[35], έχει την ευθύνη για την υιοθέτηση της παραβατικής συμπεριφοράς από τον ανήλικο. Αυτής της μορφής η οικογένεια χαρακτηρίζεται από ασταθείς και ανεύθυνες σχέσεις των γονιών, ενώ από την άλλη πλευρά πολύ συχνά παραμελούν και κακοποιούν συναισθηματικά, σωματικά και ψυχικά τα παιδιά τους. Μέσα σ' αυτό το δυσμενές για τον ανήλικο περιβάλλον επικρατούν παρεκκλίνουσες συμπεριφορές όπως: αλκοολισμός, βία, χρήση Ναρκωτικών ουσιών, αλητεία, μικροκλοπές, πορνεία. Κάτω απ' αυτές τις αντίξοες συνθήκες η παραβατική συμπεριφορά φαντάζει ως η μόνη διέξοδος με συνέπεια οι ανήλικοι υιοθετώντας αυτή τη στάση, ουσιαστικά ακολουθούν την ίδια εγκληματική συμπεριφορά με τους γονείς τους.

Εγκληματολόγοι αναφερόμενοι στην σχέση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς και οικογένειας, υποστηρίζουν ότι ανήλικοι που μεγαλώνουν σε δυσλειτουργικό οικογενειακό περιβάλλον, είναι δυνατόν να υιοθετήσουν αντικοινωνική και επιθετική συμπεριφορά, δεν θα είναι ικανοί να ελέγξουν την μη αποδεκτή συμπεριφορά, δεν θα σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και δεν θα μπορούν να εμποδίσουν τη συσχέτιση με αντικοινωνικούς και παραβατικούς συνομηλίκους τους[36].

Παιδιά που έχουν απορριφθεί από γονείς τους, που μεγαλώνουν σε σπίτια όπου λαμβάνουν χώρα συγκρούσεις, ή δεν εποπτεύονται με επάρκεια, βρίσκονται σε μεγάλο ποσοστό διακινδύνευσης να γίνουν ανήλικοι παραβάτες[37]. Τα εγκλήματα των ανηλίκων έχουν σχέση με το «ποσό του χρόνου», κατά το οποίον δεν εποπτεύεται και κατά κοινή ομολογία ο χρόνος αυτός είναι γεμάτος, με ακατάλληλες δραστηριότητες και επαφές με αποκλίνοντα άτομα.Οι ανήλικοι παραβάτες συνήθως ζουν σε σπίτια και σε κοινωνικό περιβάλλον,
απ' όπου απουσιάζει η γονική φροντίδα, οι γονείς και τα σπίτια κρίνονται ακατάλληλα να μεγαλώσουν τα παιδιά τους και ο κοινωνικός περίγυρος μοιάζει με «θερμοκήπιο ανηθικότητας», (Schlossman & Sedlak 1983)[38].

Η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και η παραβατικότητα ανηλίκων αρχίζει στο σπίτι και συνεχίζει κατόπιν στον ευρύτερο κύκλο του περιβάλλοντος που δραστηριοποιούνται. Οι ανήλικοι οι οποίοι είτε ως μάρτυρες έλαβαν γνώση, είτε συμμετείχαν σε βίαιες μέσα στο σπίτι πράξεις, έχουν πάρα πολλές πιθανότητες, σε αντιδιαστολή με άλλα νεαρά άτομα προερχόμενα από σπίτια όπου δεν έλαβαν χώρα βίαιες επιθέσεις, να εμφανίσουν τέτοιου είδους αποκλίνουσα συμπεριφορά ή να υιοθετήσουν τη βία στην πορεία της ζωή τους. Οι ερευνητές θεωρούν ότι η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αρχίζει από το σπίτι. Ανήλικοι οι οποίοι δεν έχουν μάθει να πειθαρχούν, δεν έχουν προετοιμαστεί να αποφεύγουν τους πειρασμούς, θα εισέλθουν στον κόσμο της παραβατικότητας (Rottman,1990)[39].

Η παρεκκλίνουσα αντικοινωνική συμπεριφορά των ανηλίκων έχει συνδεθεί με δυσμενείς ενδοοικογενειακούς παράγοντες όπως η κακομεταχείριση, ένας κύκλος βίας μέσα στην οικογένεια, διαλυμένες μονογονεϊκές οικογένειες, διχόνοια στην οικογένεια και δυσλειτουργίες. Πρόσφατη έρευνα έχει ενσωματώσει μέσα στη δυναμική της οικογένειας, το ρόλο της τηλεόρασης και της κινηματογραφικής βίας, η οποία θα μπορούσε να διαδραματίσει δυσμενή παράγοντα στην επιθετικότητα, τη συνέχιση της ανήλικης παραβατικότητας και της βίας (Rosental, 1986. Snyder, 1991.)[40]. Τα οικογενειακά περιστατικά και τα προβλήματα που εμφανίζουν οι ανήλικοι στο σχολείο φανερώνουν τη συνάφεια μεταξύ της παραβατικότητας, της νεανικής επιθετικής και αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

Ανήλικοι μαθητές που εκδηλώνουν βίαιη επιθετική συμπεριφορά στο χώρο του σχολείου συνήθως εμφανίζουν ανησυχητικά χαρακτηριστικά όπως: καταπίεση, εκρήξεις θυμού, φυγή από την οικογένεια και το σχολείο, προβλήματα πειθαρχίας, ενασχόληση με όπλα και εκρηκτικά, ροπή στη χρήση βίας, εμπειρία κακομεταχείρισης στην οικογένεια, υπερβολική ανάγκη για προσοχή, τάσεις αυτοκτονίας, βιαιότητες εναντίον συμμαθητών τους, ή έχουν πέσει θύματα βιαιοτήτων, είναι μέλη ομάδων με

αντικοινωνική συμπεριφορά και έχουν εμπλακεί σε μυσταγωγικές ή σατανικές λατρείες[41].

1.4. Μετανάστευση και παραβατικότητα

Στα πλαίσια της μελέτης των στοιχείων της παραβατικότητας, το ερευνητικό ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια, έχει επικεντρωθεί στη συμμετοχή των ανήλικων Μεταναστών στην γενικότερη παραβατικότητα. Όπως είναι γνωστό, η χώρα μας όπως και οι άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης από το έτος 1990 έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής Μεταναστών. Η μεταβολή αυτή σημειώθηκε αιφνίδια με συνέπεια εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες να εισέλθουν στη χώρα μας προς αναζήτηση καλλίτερων συνθηκών διαβίωσης. Στην ενότητα που ακολουθεί εξετάζουμε τις βασικές κατηγορίες αλλοδαπών ανάλογα με το νομικό καθεστώς που τις διέπει, τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Επίσης μελετάμε το φαινόμενο της εγκληματικότητας των αλλοδαπών και ειδικότερα των ανηλίκων, καθώς επίσης και τη νομική κατασκευή του εγκληματικού στερεότυπου.

1.4.1. Μετανάστες

Είναι αλλοδαποί οι οποίοι φεύγουν από την χώρα τους και εισέρχονται σε άλλη χώρα προκειμένου εξασφαλίσουν καλύτερους όρους διαβίωσης. Τα άτομα αυτά ονομάζονται και οικονομικοί μετανάστες και διακρίνονται σε: κανονικούς μετανάστες και σε παράνομους μετανάστες.

α) *Κανονικοί μετανάστες*

Πρόκειται για αλλοδαπούς οι οποίοι εισήλθαν νόμιμα στη Χώρα μας και ακολούθως εφοδιάστηκαν με άδεια διαμονής (παραμονή και εργασία).

Από την άποψη της εθνικότητας χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

i. Σε αυτούς που προέρχονται από τρίτες χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Αφροασιατικές Χώρες) με ταξιδιωτικό έγγραφο και θεώρηση εισόδου (VISA) εφόσον απαιτείται και οι οποίοι υποχρεούνται να εφοδιαστούν με άδεια διαμονής, σύμφωνα με τον Ν.1975/91 ως αντικαταστάθηκε με Ν.2910/2001 & Ν. 3386/2005.
ii. Στους Υπηκόους κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής ένωσης, οι οποίοι έχουν δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης και εφοδιάζονται με άδεια διαμονής σύμφωνα με το Π.Δ. 499/87 (ενωσιακοί αλλοδαποί)

β) *Παράνομοι μετανάστες*

Είναι οι αλλοδαποί οι οποίοι εισήλθαν «λάθρα», χωρίς νόμιμες διατυπώσεις, χωρίς έγγραφα στη Χώρα μας, είτε εισήλθαν νόμιμα και εν συνεχεία παρέμεναν παράνομα στη χώρα μας ως αντικανονικοί μετανάστες. Οι τελευταίοι υπολογίζονται σε ποσοστό περίπου 60%[42] του συνολικού αριθμού των παρανόμων λαθρομεταναστών.

1.4.2. Πρόσφυγες

Σύμφωνα με το Άρθρο 1Α΄ της Σύμβασης του 1951, στην έννοια του όρου πρόσφυγας υπάγεται κάθε πρόσωπο το οποίο «συνεπεία γεγονότων επελθόντων προ της 1-1-1951 και δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σ' αυτήν»[43].

Τα «γεγονότα» αναφέρονται σε συμβάντα μείζονος σπουδαιότητας που αφορούν εδαφικές ή βαθιές πολιτικές μεταβολές και συστηματικά προγράμματα δίωξης, που είναι μεταγενέστερα αποτελέσματα προηγούμενων μεταβολών. Ο «φόβος δίωξης», «well founded fear of being persecuted»[44], αποτελεί φράση κλειδί εφόσον υποδηλώνει ένα συγκεκριμένο κίνητρο.

Οι πρόσφυγες που διαφεύγουν στη χώρα μας και υποβάλλουν αίτημα χορήγησης Πολιτικού Ασύλου, προέρχονται από τις Χώρες της Ασίας, Ιράκ, Αφγανιστάν, Πακιστάν και Αφρικανικές χώρες, μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται και οι Κούρδοι.

1.4.3. Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα

Η εικόνα της έκτασης της εγκληματικότητας των μεταναστών και ειδικότερα των αλλοδαπών ανηλίκων μεγεθύνεται σε μεγάλο βαθμό από διάφορους παράγοντες, ωστόσο αν μελετήσουμε με τη δέουσα προσοχή αυτό το φαινόμενο, θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχει σημαντική μεταβολή.

Το παράνομο καθεστώς των λαθρομεταναστών, η καθημερινή δραστηριότητα κάτω από το φόβο της κρατικής καταστολής, η εκμετάλλευση της εργατικής τους δύναμης, η αναγκαία συνάφεια με οργανωμένα δίκτυα για την παράνομη είσοδό τους, η προσφυγή σε δωροδοκία ή πλαστογραφία για την απόκτηση προξενικής θεώρησης (visa), ή διαβατηρίου, η καταρχήν ένταξή τους σε περιθωριακό περιβάλλον, η αντίληψη ότι παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, αποτελούν

υπαρκτά στοιχεία που καθορίζουν λειτουργία των λαθρομεταναστών μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας μας. Πιστεύουμε ότι αυτή η καθημερινή εμπειρία συμβάλλει στην ανάπτυξη κυρίως ευνοϊκών συνθηκών για την παραβίαση νομικών κανόνων.

Σύμφωνα με στοιχεία της Υποδιεύθυνσης Ανηλίκων της Δ/νσης Ασφαλείας Αττικής, το έτος 1993 η Υπηρεσία ασχολήθηκε με 877 περιπτώσεις αδικημάτων, τα οποία διαπράχθηκαν από 1002 ανήλικους. Από αυτούς 598 ήταν Αλβανοί υπήκοοι, οι οποίοι απαρτίζουν το σύνολο των αλλοδαπών δραστών. Επομένως οι αλλοδαποί ανήλικοι (Αλβανοί) αποτελούν το 60% του συνόλου των γνωστών ανηλίκων παραβατών. Τα αδικήματα που διέπραξαν οι ανήλικοι ήταν: 413 κατά της ιδιοκτησίας ποσοστό 47,1%, επαιτεία αλητεία 368, ποσοστό 42% και παραβάσεις ποινικών νόμων 82, ποσοστό 9,4%. Οι ανήλικοι Αλβανοί διέπραξαν 225 κλοπές, αξιόποινες πράξεις που παρουσιάζουν εγκληματολογικό ενδιαφέρον. Συνεπώς η συμμετοχή τους στην εγκληματικότητα των ανηλίκων ανέρχεται σε ποσοστό 25 %, το οποίο είναι πραγματικά σημαντικό αλλά όχι υπερβολικά μεγάλο.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των αλλοδαπών ανήλικων παραβατών είναι Αλβανικής υπηκοότητας.

Η εμφανής εγκληματικότητα των μεταναστών υπολείπεται σημαντικά του ποσοστού που αντιπροσωπεύουν στο συνολικό πληθυσμό τόσο σε σύγκριση προς το σύνολο των γνωστών δραστών εγκλημάτων αλλά ακόμη και σε σχέση με το σύνολο της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας. Η συμμετοχή των λαθρομεταναστών στην διάπραξη των σοβαρών εγκλημάτων ήτοι της ανθρωποκτονίας, της ληστείας και του βιασμού ανέρχεται περίπου στο υπερδιπλάσιο του ποσοστού, το οποίο τους αναλογεί στο γενικό πληθυσμό. Η ποσοστιαία συμμετοχή τους σε αυτά τα εγκλήματα υπερβαίνει επίσης το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν στο σύνολο των αλλοδαπών που βρίσκονται στην χώρα. Οι ίδιες διαπιστώσεις ισχύουν και για το έγκλημα της κλοπής.

Δεν προκύπτει στατιστικά αιτιώδης συσχετισμός μεταξύ της έξαρσης της σοβαρής εγκληματικότητας και της μαζικής άφιξης των μεταναστών, εφόσον σε πολλές κατηγορίες εγκλημάτων που παρουσιάζουν επίσης σταθερή αυξητική τάση κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, οι λαθρομετανάστες έχουν ασήμαντη έως μικρή συμμετοχή, όπως στην απάτη, πλαστογραφία, γενικότερα στην οικονομική εγκληματικότητα, αλλά και στις παραβιάσεις της νομοθεσίας περί ναρκωτικών. Αναφορικά με τα αδικήματα περί ναρκωτικών, οι αλλοδαποί συμμετέχουν σε υποθέσεις που έχουν κακουργηματικό χαρακτήρα, όπως εμπορεία, εισαγωγή στην επικράτεια και κατοχή μεγάλων ποσοτήτων εξαρτησιογόνων ουσιών.

Οι δράστες Αλβανικής υπηκοότητας ευθύνονται την τελευταία τριετία σε ποσοστό κατά μέσο όρο 70% για τα εγκλήματα της ανθρωποκτονίας, ληστείας και βιασμού που διαπράττουν μετανάστες, ενώ αποτελούν κατά τους υπολογισμούς το 50% περίπου του συνόλου της μεταναστευτικής κοινότητας. Επίσης, οι ανήλικοι Αλβανοί σχεδόν μονοπωλούν το πεδίο της εμφανούς παραβατικότητας των αλλοδαπών ανηλίκων στην χώρα[45]. Από τις λοιπές Εθνικές ομάδες οι Ρουμάνοι, Γιουγκοσλάβοι και Βούλγαροι έχουν μεγάλη συμμετοχή στη διάπραξη κλοπών και ληστειών.

Αντίθετα η εγκληματικότητα των Φιλιππινέζων, Αιγυπτίων και Αφρικανών παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μικρό ποσοστό εγκληματικότητας εμφανίζουν οι Πολωνοί μετανάστες.

Από την άλλη πλευρά μετά τη μαζική είσοδο στη χώρα μας των μεταναστών διαμορφώθηκε μια στερεοτυπική εικόνα για ορισμένες ομάδες λαθρομεταναστών. Η κατασκευή του στερεότυπου «Αλβανός» και «λαθρομετανάστης», αποτελεί κοινό τόπο για τη συλλογική συνείδηση ότι οι λαθρομετανάστες και κυρίως οι Αλβανοί, διαπράττουν σοβαρά αδικήματα και έχουν στιγματιστεί ως επικίνδυνοι για τη δημόσια ασφάλεια, τη ζωή και τη περιουσία των πολιτών. Η έννοια του στερεότυπου οικοδομείται σταδιακά. Καταρχήν η κατηγορία του «ξένου», μετασχηματίζεται στη συλλογική συνείδηση σε λαθρομετανάστη. Ακολούθως ο λαθρομετανάστης ταυτίζεται σε μεγάλο ποσοστό σε «Αλβανό». Στη συνέχεια ο «Αλβανός» συνδέεται με το φαινόμενο του εγκλήματος, το οποίο λαμβάνει επικίνδυνη μορφή τόσο στο χαρακτήρα όσο και στον τρόπο τέλεσης. Πολύ συχνά αναφέρεται από φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου ή τις διωκτικές αρχές, θέλοντας να χαρακτηρίσουν ένα ειδεχθές έγκλημα (ανθρωποκτονία), Αλβανικό χτύπημα ή Αλβανικός τρόπος δράσης.

Η κοινωνική πραγματικότητα του εγκλήματος σε μεγάλο βαθμό υποκαθίσταται στην περίπτωση των μεταναστών στη χώρα μας, από μια φανταστική πραγματικότητα κατασκευασμένη σε στερεοτυπίες. Βασικά υπομόχλια αυτής της ανακατασκευής είναι η ιστορικά λανθάνουσα αλλά υπαρκτή ξενοφοβική τάση και ρατσιστική προδιάθεση του πληθυσμού, η διαμεσολάβηση των ΜΜΕ ως προς την εμπέδωση των υφισταμένων προκαταλήψεων και τη δημιουργία νέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Το νομικό πλαίσιο του δικαίου ανηλίκων

Μετά την εξέταση που προηγήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, της παραβατικότητας στο κεφάλαιο αυτό επιχειρούμε να προσεγγίσουμε το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στη χώρα μας και αφορά την κοινωνική ή με άλλα λόγια την επίσημη αντίδραση της πολιτείας απέναντι στις παραβατικές συμπεριφορές που εκδήλωσαν οι ανήλικοι παραβάτες. Στα πλαίσια αυτά

μελετάμε τα μέτρα εξωιδρυματικής και ιδρυματικής μεταχείρισης των ανηλίκων που επιβάλλονται από τα θεσμοθετημένα όργανα άσκησης επίσημου κοινωνικού ελέγχου (Εισαγγελέας, Δικαστής Ανηλίκων, Δικαστήρια Ανηλίκων).

2.1. Ιστορική αναδρομή

Η έναρξη και η λήξη της ανηλικότητας αλλά συγχρόνως και ο καθορισμός της συμπεριφοράς του ανηλίκου δράστη, δεν έχουν σημασία μόνο για τις στατιστικές αλλά αποτελούν κομβικό σημείο για το Δίκαιο Ανηλίκων και την περαιτέρω μεταχείριση[46] των ανηλίκων από την πλευρά των οργάνων επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Η ηλικία προκαθορίζει την ποινική ευθύνη του ανηλίκου, την αντίδραση της πολιτείας, το αρμόδιο Δικαστήριο αλλά και τα πλαίσια μέσα στα οποία θα κινηθεί ο Δικαστής ανηλίκων.

Ποια ακριβώς ομάδα ηλικίας είναι οι «ανήλικοι» σε σχέση με τη ποινική ευθύνη, δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια ούτε από τις θετικές επιστήμες, ούτε από την ψυχολογία. Η Ποινική ανηλικότητα καθορίζεται από τους κανόνες του «Ποινικού Δικαίου Ανηλίκων». Διαφέρει από χώρα σε χώρα και δεν υφίσταται ενιαία ρύθμιση ως προς τα όρια ηλικίας των ανηλίκων, που κατηγορούνται για αξιόποινες πράξεις ούτε σε διεθνές, ούτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα όρια του ποινικά ανεύθυνου όσον και του ποινικά υπεύθυνου ανηλίκου ποικίλουν εφόσον διαφέρουν η ηλικία έναρξης και λήξης της ποινικής ευθύνης. Στο σύγχρονο Ελληνικό Κράτος ίσχυσαν μέχρι σήμερα δύο ποινικές Κωδικοποιήσεις: α) Ο Ποινικός Νόμος του 1834 «Περί αμαρτημάτων και ποινών», β) Ο Ποινικός Κώδικας (Ν. 1429/50).

2.2. Ο νέος Νόμος 3189 /17/21-10-2003

Με το Ν. 3189/2003 «Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις» (Α. 243), επήλθαν σημαντικές καινοτομίες στο Δίκαιο Ανηλίκων. Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια που είχε ξεκινήσει προ πολλών ετών στην επιστήμη, πραγματώθηκε με το Ν. 3189/2003.

2.2.1. Καινοτόμες ρυθμίσεις

Οι καινοτόμες ρυθμίσεις τόσον για την ελληνική όσον και για την Ευρωπαϊκή έννομη τάξη, οι οποίες υιοθετήθηκαν από το Ν. 3189/2003 και οι οποίες σέβονται τη δομή και την εσωτερική συνέπεια του Κ.Π.Δ. και του Π.Κ.,είναι οι ακόλουθες:

α) Η κατάργηση της διάκρισης σε παιδιά και εφήβους και αντί αυτής καθορίζονται τα ηλικιακά όρια των ατόμων.

β) Ο εμπλουτισμός των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων, τα οποία τίθενται στη διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου, για την καλύτερη μεταχείριση των ανηλίκων παραβατών.

γ) Ο περιορισμός των περιπτώσεων κατά τις οποίες είναι δυνατή η στέρηση της ελευθερίας του ανηλίκου, είτε με τη μορφή των Μέτρων είτε με τη μορφή ιδιότυπης ποινής περιορισμού σε ειδικό Κατάστημα νέων.

δ) Η κατάργηση της αοριστίας της ποινής του περιορισμού σε Ειδικό Κατάστημα νέων.

ε) Η δυνατότητα συνδυασμού περισσότερων μη στερητικών της ελευθερίας Μέτρων.

στ) Η θεσμοθέτηση νέων μέτρων, όπως της αποζημιώσεως του θύματος, της προσφοράς Κοινωφελούς υπηρεσίας, της φοίτησης σε σχολές επαγγελματικής κατάρτισης.

Από πλευράς Δικονομικών διατάξεων επήλθαν οι εξής καινοτομίες:

α) Ο αναβάθμιση του ρόλου του Εισαγγελέα με τη δυνατότητα ν΄ αναστείλει την ποινική Δίωξη για ευκαιριακούς δράστες και ορισμένες ήσσονος σημασίας αξιόποινες πράξεις, οπότε και ο ίδιος διατάσσει Αναμορφωτικά Μέτρα, εκτός από μέτρα κατά της Ελευθερίας, η ποινή περιορισμού ειδικό Κατάστημα.

β) Ο επαναπροσδιορισμός της καθ΄ ύλην αρμοδιότητας του Τριμελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων.

γ) Η διερεύνηση της δυνατότητας άσκησης έφεσης (άρθρο 489 Π.Κ.).

δ) Η ανάθεση στον Εισαγγελέα Ανηλίκων της εφαρμογής των αποφάσεων του Δικαστηρίου Ανηλίκων.

Εξίσου σημαντική καινοτομία είναι αυτή η οποία καθορίζει τα όρια της Ποινικής ανηλικότητας. Ειδικότερα ως «ανήλικοι» σύμφωνα με το Ν. 3189/2003, θεωρούνται αυτοί που κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, έχουν ηλικία μεταξύ 8ου και 18ου έτους, συμπληρωμένων. Η καινοτομία συνίσταται στην αύξηση του κατώτατου ορίου, δηλαδή αυξάνεται από το 7ο έτος στο 8ο έτος συμπληρωμένο. Τούτο κρίθηκε αναγκαίο επειδή στα περισσότερα Ευρωπαϊκά Κράτη, το κατώτατο όριο ανηλικότητας βρίσκεται περίπου στο 14ο έτος. Από την άλλη, το ανώτατο όριο, αυξάνεται στο 18ο έτος, έτσι με αυτή την τροποποίηση επέρχεται πλέον εναρμόνιση με το άρθρο 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού (Σ.Π.Δ.) Ν. 2101/1992, αλλά και με την αστική ανηλικότητα.

2.2.2. Ηλικιακές κατηγορίες

2.2.2.1. Νήπια. Με το Ν. 3189/2003 καθορίζεται ότι νήπια είναι τα άτομα που βρίσκονται σε ηλικία κάτω των 8 ετών και πολύ ορθά προβλέπεται ότι δεν υποβάλλονται σε ποινική μεταχείριση, ούτε και σε μεταχείριση Πρόνοιας. Για τη μεταχείριση των νηπίων υπεύθυνοι είναι οι γονείς τους.

2.2.2.2. Παιδιά ηλικίας 8 έως 13 ετών - Ποινικά ανεύθυνοι ανήλικοι. Με το Ν. 3189/2003, σε σχέση με τη μεταχείριση των ανηλίκων, ηλικίας 8 έως 13 ετών, επήλθαν οι ακόλουθες μεταβολές: Τα αναμορφωτικά μέτρα, όπως παρατίθενται παρακάτω, ανέρχονται σε 12, απαλείφθηκε ο όρος «παιδιά» και άλλαξαν τα ηλικιακά όρια από (7 έως 12) σε (8 έως 13 ετών).

α) *Τα αναμορφωτικά μέτρα*

Σύμφωνα με το άρθρο 122 Π.Κ., τα αναμορφωτικά μέτρα στα οποία υποβάλλονται οι ανήλικοι είναι:

i. η επίπληξη του ανηλίκου.

ii. η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του.

iii. η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια.

iv. η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων.

v. η συνδιαλλαγή μεταξύ ανήλικου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης.

vi. η αποζημίωση του θύματος ή κατ΄ άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο.

vii. η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο.

viii. η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς.

ix. η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

x. η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής.

xi. η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων και

xii. η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής.

β) *Θεραπευτικά μέτρα*

Εφόσον ο ανήλικος πάσχει από ψυχική ασθένεια ή τελεί σε νοσηρή διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών ή από οργανική νόσο η κατάσταση που του δημιουργεί σωματική δυσλειτουργία ή του έχει γίνει έξη η χρήση οινοπνευματωδών ποτών ή Ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ανώμαλη καθυστέρηση στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη το δικαστήριο διατάσσει:

i. την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους ή στην ανάδοχη οικογένεια.

ii. την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρίες ή σε επιμελητές Ανηλίκων.

iii. την παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο και

iv. την παραπομπή του ανηλίκου σε Θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα.

Τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται ύστερα από προηγούμενη διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη μονάδα, ιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λει-τουργών.

2.2.2.3. Ανήλικοι 13 έως 18 ετών. Ανάμεσα στα απολύτως ποινικά υπεύθυνα παιδιά και στα πλήρως ποινικά υπεύθυνα άτομα μετεφηβικής ηλικίας, παρεμβάλλονται τα άτομα εφηβικής ηλικίας, τα οποία είναι ποινικώς ανεύθυνα (αρ. 126 § 3 Π.Κ.), ενώ άλλοτε είναι ποινικώς υπεύθυνα (αρ. 127 § 1 Π.Κ.).

Η ποινική ευθύνη του ανήλικου παραβάτη εφηβικής ηλικίας εξετάζεται και κρίνεται κάθε φορά για τη συγκεκριμένη πράξη και μόνο η κατάφασή της από το Δικαστήριο μπορεί να επιφέρει την επιβολή ποινικού Σωφρονισμού. Το τεκμήριο Ευθύνης είναι μαχητό.

Προϋπόθεση για την επιβολή ποινής σε βάρος ανηλίκων εφηβικής ηλικίας, είναι η εμφάνιση μιας τέτοιας προσωπικότητας σε συνδυασμό με τις περιστάσεις τέλεσης της πράξης (αρ. 79 Π.Κ.), ώστε η επιβολή ποινής να

καθίσταται αναγκαία προκειμένου να συγκρατηθεί ο ανήλικος από την τέλεση νέων πράξεων (άρθρο 127 § 1 Π.Κ.). Κριτήριο επιβολής της ποινής σε ανήλικο εφηβικής ηλικίας είναι η αρνητική πρόγνωση, η οποία ανταποκρίνεται στην πιθανολογούμενη από μέρους του ανηλίκου εμφάνιση υποτροπής.

α) *Αλλαγές στη μεταχείριση ανηλίκων (13-18 ετών) με τον Ν. 3189/2003*

Με την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 3189/2003 επήλθαν σημαντικές αλλαγές στη μεταχείριση των ανηλίκων εφηβικής ηλικίας 13 έως 18 ετών: διευρύνθηκαν τα αναμορφωτικά μέτρα, δεν γίνεται χρήση του όρου «έφηβοι», διευρύνθηκαν τα ηλικιακά όρια και επεκτείνονται πλέον από το 13ο έτος έως το 18ο έτος συμπληρωμένο.

Η αύξηση του ορίου ηλικίας, ως προς το καταληκτικό όριο των 18 ετών στοχεύει στην εναρμόνιση με το όριο της ποινικής ανηλικότητας και της Αστικής ανηλικότητας (αρ. 127 Α.Κ.). Η ηλικία αυτή (18ο έτος) συμπίπτει με το δικαίωμα του εκλέγειν (αρ. 51 § 3 Συντάγματος), και με το δικαίωμα κατοχής αδείας ικανότητας οδήγησης αυτοκινήτου (αρ. 94 Ν. 2696/1999 Κ.Ο.Κ.). Ενώ ευθυγραμμίζεται και με το άρθρο 1 της Δ.Σ.Δ.Π..

i. Καθιερώνεται η υποχρέωση στην απόφαση του Δικαστηρίου να ορίζονται με ακρίβεια η διάρκεια της ποινής του Σωφρονισμού (αρ. 127 Π.Κ.).

Η μεταχείριση του έφηβου παραβάτη ασκείται με αναμορφωτικά μέτρα (αρ. 122 Π.Κ.) και θεραπευτικά μέτρα (αρ. 123 Π.Κ.), εφόσον η κατάσταση του απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση.

2.2.3. Ποινικά υπεύθυνοι ανήλικοι

Στα πλαίσια της μεταχείρισης των ανηλίκων, οι οποίοι συμπλήρωσαν το 13ο έτος της ηλικίας τους, έχουν διαπράξει αξιόποινη πράξη και η εισαγωγή τους σε δίκη πραγματοποιείται μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους, το Δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει αντί για περιορισμό σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης νέων, την ποινή που προβλέπεται για την πράξη, ελαττωμένη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 83 του Π.Κ. Τούτο γίνεται εφόσον το δικαστήριο κρίνει ότι εάν και ο Ποινικός Σωφρονισμός του ανηλίκου είναι αναγκαίος, δεν είναι όμως σκόπιμος ο περιορισμός του σε ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (αρ. 130 § 1 του Π.Κ.).

Εφόσον ο καταδικασμένος σε περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων, συμπλήρωσε το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του, πριν αρχίσει η εκτέλεση της απόφασης, το δικαστήριο που δίκασε, αν κρίνει ότι ο περιορισμός αυτός δεν είναι σκόπιμος, μπορεί να τον αντικαταστήσει με την ποινή που προβλέπεται στο άρθρο 130 Π.Κ. (αρ. 131 § 1 Π.Κ.).

Εφόσον ο καταδικασμένος συμπλήρωσε το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας του, η αντικατάσταση του περιορισμού, με την ποινή που προβλέπεται για την πράξη που τελέστηκε, ελαττωμένη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 83 Π.Κ., είναι υποχρεωτική.

Ο ποινικός σωφρονισμός επιβάλλεται εφόσον ο ανήλικος είναι ποινικά υπεύθυνος. Η ποινική ευθύνη του ανηλίκου εξετάζεται και διαπιστώνεται σε κάθε παραβατική πράξη. Αν απουσιάζει η ευθύνη, ο ανήλικος δεν μπορεί να υποβληθεί σε ποινικό σωφρονισμό. Σε περίπτωση αμφιβολίας για την ύπαρξη ποινικής ευθύνης πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή «in dubio pro reo» (σε περίπτωση αμφιβολίας υπέρ του κατηγορουμένου) και κατ΄ ακολουθία ο ανήλικος υποβάλλεται σε αναμορφωτικά μέτρα και σε θεραπευτικά μέτρα, εφόσον η κατάσταση του απαιτεί ειδική μεταχείριση.

2.3.4. Νεαροί ενήλικες

Νεαροί ενήλικες είναι τα άτομα που έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους όχι όμως το εικοστό πρώτο έτος. Ονομάζονται μετέφηβοι ή άτομα μετεφηβικής ηλικίας. Στις αξιόποινες πράξεις των μεταφήβων εφαρμόζεται το Γενικό Ποινικό Δίκαιο και υποβάλλονται στις κύριες ποινές του Γενικού Ποινικού Δικαίου.

Σύμφωνα με το άρθρο 133 Π.Κ. το δικαστήριο μπορί να επιβάλει ποινή ελαττωμένη (αρ. 83 Π.Κ.)[47] σε όποιον, κατά το χρόνο που τέλεσε αξιόποινη πράξη, είχε συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος, όχι όμως το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας του. Επαφίεται στην κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, η επιβολή μειωμένης ποινής σύμφωνα με το άρθρο 83 Π.Κ., εφόσον το ελαφρυντικό της μετεφηβικής ηλικίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Ερευνηντικό πλαίσιο

Εισαγωγικές επισημάνσεις

Τα στοιχεία που παρατίθενται στην έρευνα παρασχέθηκαν από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων του Δικαστηρίου Ανηλίκων Κω. Τα στατιστικά στοιχεία έχουν ως απαρχή το έτος 2001, διότι από το 2002 ξεκίνησε η λειτουργία της υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων. Το Δικαστήριο Ανηλίκων Κω υπάγεται στο Εφετείο Δωδεκανήσου και έχει κατά τόπο αρμοδιότητα τα νησιά Κω, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Αστυπάλαια, Λειψούς, Νίσυρο.

3.1. Διερευνητικά ερωτήματα

Από τη μελέτη των στοιχείων, επιδιώκουμε να δώσουμε απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

α) Κατά πόσον υπάρχει πρόβλημα παραβατικότητας των ανηλίκων στην Κω.

β) Κατά πόσον συμμετέχουν οι ανήλικοι στη διάπραξη σοβαρών αδικημάτων.

γ) Ποιο είναι το είδος των αποφάσεων των Δικαστηρίων Ανηλίκων.

δ) Ποια είδη «Μέτρων» επιβάλλονται από τα Δικαστήρια Ανηλίκων.

ε) Ποια είναι η γεωγραφική κατανομή της παραβατικότητας στην ευρύτερη περιοχή της Κω.

3.2. Παράθεση πινάκων με στοιχεία

Από την ανάλυση των στοιχείων του πίνακα 1 προκύπτει ότι οι ανήλικοι συμμετέχουν σ' όλα τα αδικήματα. Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής παρατηρείται στις παραβάσεις του Κ.Ο.Κ., επειδή πολλοί ανήλικοι κινούνται με μτ/τα ή μτ/τες στερούμενοι των απαραίτητων εγγράφων (ποσοστό 94,5%). Ακολουθούν οι "σωματικές βλάβες" με ποσοστό 1,7% και οι πράξεις κατά της ιδιοκτησίας με ποσοστό 1,3%. Η χρήση Ναρκωτικών από ανηλίκους εμφανίζει μικρό ποσοστό της τάξεως του 0,2%.

Η παράθεση των στοιχείων κατά διετία (π.χ. 2001-2002 πραγματοποιείται, διότι λαμβάνεται υπόψη το Δικαστικό έτος (από Σεπτέμβριο έως Ιούνιο).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Είδη παραβατικών πράξεων

	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		ΣΥΝΟΛΟ	
ΠΡΑΞΕΙΣ	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Κ.Ο.Κ.	349	11,3	386	19,2	531	26,4	728	36,2	12	0,6	2006	94,5
Αποπλάνηση παιδιών	_		_		_		_		7	100	7	0,3
Χρήση Ναρκωτικών	1	25	2	50	_		_		1	25	4	0,2
Βιασμός	_		1	100	_		_		_		1	0,04
Οπλοφορία	1	14,2	2	28,4	_		_		4	57,1	7	0,3
Ληστεία-κλοπή	8	28,5	6	21,4	6	21,4	8	28,5	_		28	1,3
Εμπρησμός	_		1	12,5	4	50	2		1	12,5	0	0,4
Τυχερά παίγνια	2	50	1	25	_		1	25	_		4	0,2
Σωματικές βλάβες	2	5,7	8	22,8	11	31,4	8	22,8	8	22,8	37	1,7
Εξύβριση –απειλή	1	16,1	1	16,6	4	66,6	_		_		6	0,3
Φθορές ξένης ιδιοκτησίας	1	12,5	1	12,5	_		_		6	75	8	0,4
Ν. περί αλλοδαπών	_		_		_		3	60	2	40	5	0,3
Ψευδής καταμήνυση	_		1	100	_		_		_		1	0,04
ΣΥΝΟΛΟ	365		410		556		750		41		2122	

Στον πίνακα 2 παρατηρείται η μεγάλη συμμετοχή των αγοριών στην διάπραξη παραβατικών πράξεων σε ποσοστό 87%, σε σχέση με τα κορίτσια τα οποία συμμετέχουν με μικρό ποσοστό της τάξεως του 13%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
Παραβατικότητα σε σχέση με το φύλο

	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		ΣΥΝΟΛΟ	
Φύλο	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Αγόρια	325	17,5	363	19,6	467	25,2	658	35,6	35	1,8	1848	87
	40	14,5	47	17,1	89	32,4	92	33,5	6	2,1	274	13
ΣΥΝΟΛΟ	365		410		556		750		41	+	2122	

Από την άλλη πλευρά μπορούμε να διακρίνουμε την διακύμανση της αύξησης κατά έτος. Εφ' όσον αυξάνεται το ποσοστό στα αγόρια σημειώνεται αύξηση και στα κορίτσια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Αποφάσεις Δικαστηρίου Ανηλίκων Κω
Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων

	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Δημοσιευθείσες	365	16,3	398	17,5	654	29,3	742	33,4	73	3,3	2224	
Αθωωτικές	228	20,8	133	12,1	357	32,5	362	33	18	1,6	1098	49,4
Καταδικαστικές	64	18	51	14,3	105	29,4	120	33,7	16	4,5	356	16
Άλλης φύσεως	73	0,8	198	25,7	192	24,9	267	34,6	40	5,1	770	34,6

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αποφάσεων που δημοσιεύθηκαν από το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων αποτελούν οι Αθωωτικές με ποσοστό 40,4%, σε αντίθεση με τις καταδικαστικές οι οποίες ανέρχονται σε ποσοστό 16%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Αποφάσεις Δικαστηρίου Ανηλίκων Κω
Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων

	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Διαπαιδαγωγήσεις			3	37,5			4	50	1	12,5	8	
Αθωωτικές									1	100	1	12,5
Καταδικαστικές							3	100			3	37,5
Άλλης Φύσεως			3				1				4	50
ΣΥΝΟΛΟ			3				4		1		8	

Σε σχέση με τις αποφάσεις του 3μελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων, παρατηρείται ότι οι καταδικαστικές αποφάσεις υπερτερούν κατά τρεις φορές σε σχέση προς τις αθωωτικές σε ποσοστό 37,5% και 12,5% αντίστοιχα.

Το «Μέτρο» το οποίο επιβάλλεται από το Δικαστή Ανηλίκων σε βάρος των ανηλίκων παραβατών, με μεγαλύτερη συχνότητα είναι το Μέτρο της «Επιμέλειας Γονέων» σε ποσοστό 40,1% (Πιν. 5).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
ΕΙΔΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Επίπληξη	3	2,4	21	16,8	22	17,5	72	57,6	7	5,6	125	34,8
Επιμέλεια Γονέων	40	27,7	16	11,1	61	42,3	25	17,3	2	1,3	144	40,1
Επιμέλ.Υπηρ.Ανηλ.	3	10,7	–		6	21,4	13	46,4	6	21,4	28	7,8
Ποινικός Σωφρονισμός							1	25	3	75	4	1,1
Φυλάκιση	18	24	14	25,4	16	29	6	10,9	1	1,8	55	15,3
Παρακολούθηση Μαθήματων Κυκλ. Αγ.	–						3	100			3	0,8
ΣΥΝΟΛΟ	64		61		105		120		19		359	

Θεωρούμε ότι πολύ ορθά ο Δικαστής Ανηλίκων εφαρμόζει αυτή τη διάταξη, για το λόγο ότι η ανάθεση της Επιμέλειας στους γονείς έχει την έννοια ότι ο ανήλικος παραμένει στο φυσικό του, το οικογενειακό του περιβάλλον προκειμένου από κοινού με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του, να υιοθετήσει συμπεριφορές αποδεκτές από την κοινωνία, οι οποίες θα τον απομακρύνουν από παραβατικές παρέες συνομηλίκων και ειδικότερα θα τον αποθαρρύνουν από την εξακολούθηση της διάπραξης άλλων παραβατικών πράξεων. Παραταύτα αναφύεται ένα σημαντικό ερώτημα εάν και κατά

πόσον το οικογενειακό περιβάλλον ενός παραβατικού ανηλίκου είναι ικανό να ανταπεξέλθει στην τόσο σοβαρή υπόθεση της μεταχείρισης του ανηλίκου.

Το δεύτερο «Μέτρο» το οποίο ακολουθεί και επιβάλλεται από τα Δικαστήρια Ανηλίκων είναι η «επίπληξη» σε ποσοστό 34,8%.

Από την άλλη πλευρά διαπιστώνουμε ότι η φυλάκιση επιβάλλεται σε ποσοστό 15,3%. Θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η φυλάκιση επιβάλλεται σε ανήλικους άνω των 18 ετών οι οποίοι όμως τέλεσαν την αξιόποινη πράξη τους βρίσκονταν σε ηλικία μεταξύ 13 έως 18 ετών. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το μέτρο της επιμέλειας στην υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων επιβάλλεται όχι τόσο συχνά (ποσοστό 7,8%).

Ο Ποινικός σωφρονισμός έχει επιβληθεί μόνον σε τέσσερις (4) περιπτώσεις και σε ποσοστό 1,1%.

Διαπιστώνουμε ξεκάθαρα ότι οι Έλληνες Ανήλικοι παραβάτες συμμετέχουν με το συντριπτικό ποσοστό της τάξης του 98,1% στο σύνολο της παραβατικότητας Ανηλίκων και ακολουθούν οι Αλβανικής καταγωγής ανήλικοι με ποσοστό 1,6% (Πιν. 6) και έπονται οι Ρώσικης καταγωγής ανήλικοι.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ

	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Έλληνες	330	16	377	18,4	564	27,5	746	36,3	33	1,6	2050	98,1
Αλβανοί	1	2,9	9	26,4	3	8,8	16	47	5	14,7	34	1,6
Ρώσοι							1	25	3	75	4	0,2
ΣΥΝΟΛΟ	331		386		567		763		41		2088	

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στο συνολικό αριθμό των Ελλήνων παραβατών υπάρχει ένα μικρό ποσοστό της τάξης 1,4% που αντιπροσωπεύει τους ανήλικους τσιγγάνους.

Από τη μελέτη των στοιχείων, προκύπτει ότι το ποσοστό των ανήλικων παραβατών που προέρχεται από τη νήσο Κω, ανέρχεται στο ύψος του 54,1% (Πιν. 7). Επίσης και οι ανήλικοι που προέρχονται από τη νήσο Κάλυμνο παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 32,4%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 Προέλευση παραβατών – Γεωγραφική κατανομή												
	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		ΣΥΝΟΛΟ	
Περιοχές	N.	%	N.	%	N.	%	N.	%	N.	%	N.	%
Κως	186	15,3	215	17,7	341	28,1	417	34,4	52	4,3	1211	54,1
Κάλυμνος	114	15,7	118	16,3	218	30,1	261	36	13	1,8	724	32,4
Λέρος	32	20,5	26	16,6	51	32,7	42	26,7	5	3,2	156	7
Πάτμος	22	26,8	15	18,2	29	35,3	15	18,2	1	1,2	82	3,6
Αστυπάλαια	7	25	5	17,8	10	35,7	6	21,4	-		28	1,2
Λειψοί	3	75	-		-		1	25	-		4	0,1
Νίσυρος	1	6,6	5	33,5	5	33,3	3	20	1	6,6	15	0,6
Ρόδος	-		-		-		1	100	-		1	0,04
Αθήνα	-		5	35,7	3	21,4	4	28,5	2	14,2	14	0,6
ΣΥΝΟΛΟ	365		389		657		750		74		2235	

Το γεγονός αυτό δικαιολογείται από τον αριθμό του πληθυσμού λαμβανομένου υπόψη ότι η Κως και η Κάλυμνος έχουν μεγαλύτερο πληθυσμό από τα άλλα νησιά.

Αντίθετα οι ανήλικοι που προέρχονται από τη Λέρο εμφανίζουν μικρότερο ποσοστό συμμετοχής στην παραβατικότητα, της τάξης του 7%.

3.2.1. Συγκριτική εξέταση στοιχείων

Στα πλαίσια διεξαγωγής της έρευνας πραγματοποιήθηκε συγκριτική εξέταση των στοιχείων του Δικαστηρίου Ανηλίκων Κω, με στοιχεία του Δικαστηρίου Ανηλίκων Ρόδου καθώς και με στοιχεία που παρασχέθηκαν από την Δ/νση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αττικής.

Από την εξέταση προέκυψαν τα ακόλουθα:

α) Τα σοβαρά αδικήματα στο Δικαστήριο Ανηλίκων Ρόδου (Ναρκωτικά, Κλοπές, Εμπρησμοί, Βιασμοί, Σωματικές Βλάβες), καλύπτουν το 22,1%, ενώ οι παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. ανέρχονται σε ποσοστό 77,9%[48]. Αντίθετα όπως προαναφέραμε στο Δικαστήριο Ανηλίκων Κω τα σοβαρά αδικήματα ανέρχονται σε ποσοστό 5,5%.

β) Το «Μέτρο» το οποίο επιβάλλεται συχνότερα από το Δικαστήριο Ανηλίκων Ρόδου είναι η Επιμέλεια Γονέων σε ποσοστό 46,4% και ακολουθεί η επίπληξη σε ποσοστό 33,7%, ενώ έπεται η Επιμέλεια Επιμελητών Ανηλίκων σε ποσοστό 11,4%. Η ίδια διακύμανση παρατηρείται και στα στοιχεία του Δικαστηρίου Ανηλίκων Κω (Πιν. 5), όπου το μέτρο που επιβάλλεται συχνότερα είναι η «επιμέλεια γονέων» σε ποσοστό 40,1%, ακολουθεί η «επίπληξη» σε ποσοστό 34,8% και έπεται η Επιμέλεια Επιμελητών Ανηλίκων σε ποσοστό 7,8%. Ο Ποινικός Σωφρονισμός επιβάλλεται με φειδώ από όλα τα δικαστήρια: Από το Δικαστήριο

Ανηλίκων Κω σε ποσοστό 1,1%, από το Δικαστήριο Ανηλίκων Ρόδου σε ποσοστό 1,2%

Συμπεράσματα

Από τη μελέτη των στοιχείων προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα:

α) Η παραβατικότητα των ανηλίκων στην περιοχή της Κω παρουσιάζει σταθερή διακύμανση και θα τολμούσαμε να πούμε ότι δεν εμφανίζει αυξητικές τάσεις. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι ανήλικοι διαπράττουν παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας σε ποσοστό που ανέρχεται στο 94,5% (Πιν. 1).

β) Οι ανήλικοι εμφανίζουν μικρό ποσοστό συμμετοχής στα σοβαρά αδικήματα σε ποσοστό της τάξης του 5,5%. Ειδικότερα συμμετέχουν σε αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές, ληστείες) σε ποσοστό 1,3%, διαπράττουν βίαια αδικήματα εκδηλώνοντας επιθετικότητα εφόσον τελούν αδικήματα σωματικών βλαβών, προκαλούν φθορές, εμπρησμούς, και εμφανίζουν μικρή συμμετοχή σε υποθέσεις ναρκωτικών (Πιν. 1).

γ) Το μεγαλύτερο ποσοστό των αποφάσεων που δημοσιεύονται από τα Δικαστήρια Ανηλίκων Κω, αφορούν αθωωτικές αποφάσεις σε ποσοστό 49,4%. Ενώ αντίθετα οι καταδικαστικές ανέρχονται σε ύψος 16%. Το γεγονός αυτό απηχεί τις απόψεις που επικρατούν στην επιστήμη σε διεθνές επίπεδο, σύμφωνα με τις οποίες το έργο του Δικαστή Ανηλίκων θεωρείται ότι είναι περισσότερο κοινωνικό, παρά δικαστικό και νομικό, διότι μέσα στα πλαίσια που του παρέχει ο νόμος της επιλογής μέτρων, αποσκοπεί, όχι μόνο στην αναμορφωτική επίδραση στον ανήλικο αλλά και στην τροποποίηση της συμπεριφοράς του ανηλίκου διαμέσου της διαπαιδαγώγησης.

δ) Τα Αναμορφωτικά Μέτρα που επιβάλλονται από τον Δικαστή Ανηλίκων σε βάρος των ανήλικων παραβατών είναι «η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς του» σε ποσοστό 40,1%, η «επίπληξη» σε ποσοστό 34,8%, «η ανάθεση της επιμέλειας σε Επιμελητές Ανηλίκων» σε ποσοστό 7,8%. Αντίθετα ο Ποινικός Σωφρονισμός επιβάλλεται σε πολύ μικρό ποσοστό διότι το μέτρο αυτό, αποτελεί το σκληρότερο μέτρο αντίδρασης της πολιτείας.

ε) Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανήλικων παραβατών προέρχεται από τη νήσο Κω σε ποσοστό 54,1% και ακολουθούν οι ανήλικοι από την Κάλυμνο με ποσοστό 32,4%, από τη Λέρο με ποσοστό 7%.

Με την παρούσα μελέτη επιχειρήσαμε να προσεγγίσουμε τις πτυχές της παραβατικότητας των ανηλίκων στην Κω. Είναι γεγονός ότι δεν

αναφερθήκαμε ούτε στην αιτιολόγηση της παραβατικότητας αλλά και ούτε στη θυματοποίηση, κεφαλαιώδους σημασίας θέματα τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν ειδικότερες μελέτες και έρευνες.

---

4. «Σε σας μιλάω, γονείς..». (2006, 7 Νοεμβρίου). ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ. σ. 1.
5. Σοκ: την σκότωσαν ανήλικοι. (2005, 2 Δεκεμβρίου). ΤΑ ΝΕΑ. σ. 17.
6. Άγουρες (Άγριες) Συμμορίες Σ. (2006, 08 Ιουνίου). ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ. σ. 18.
7. Bartollas, C. (2006). Juvenille Delinquency. Pearson: University of Northern Iowa. 6. xxi.
8. Χωραφάς, Ν. (1978). Ποινικόν Δίκαιον. (Τ.Α.). (9η Έκδοση). Επιμέλεια: Κ. Ε., Σταμάτης. Αθήνα: Αφοί Σάκκουλα. σ. 98 και Γάρδικας, Κ. Οι ανήλικοι Εγκληματίαι. ΠοινΧρ Α΄. (1951). σ. 212.
9. Βλ. Κουράκη, Ν. (2004). Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο μεταίχμιο του Ποινικού Δικαίου και της Εγκληματολογίας. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα Αντ. σ. 1.
10. Πιτσελά, Α. (2004). Η Ποινική Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων. Θεσ/κη: Σάκκουλα. σ. 33.
11. Τρωιάννου-Λούλα, Α. Ο Ανήλικος Παραβάτης και η δίκη του. Νο Β: 30. (1982). σ. 379.
12. Γαρδίκας, Κ. ΠοινΧρ Α. (1951), σ. 212.
13. Γάφος, Η. Νεαρά ηλικία. ΠοινΧρ ΚΕ΄. (1975). σ. 45.
14. Βουγιούκας, Κ. Ποινική Ανηλικότης. ΠοινΧρ Η΄. (1958). σ. 56.
15. Jemieson, L.M., Surren, A. & Knapp, I. (2000). A competency analysis of low enforcement training and it's linkage to recreation as intervention in youth crime prevention. Journal Criminal Justice. Z.8. Pergamon. Indiana: Bloomigton. σ. 125.
16. Πανούσης, Ι. (2004, 5 Οκτωβρίου). Τ΄αδέσποτα παιδιά μας. ΤΑ ΝΕΑ. σ. 6.
17. Κουράκης, Κ. (2004). οπ. π. σ. 6.
18. Σπινέλλη, Κ. Ανήλικοι Εγκληματίες ή νεαροί παραβάτες; Το πρόβλημα υπό το πρίσμα της «Θεωρίας της ετικέτας». ΠοινΧρ ΚΣΤ΄, 785.
19. Σπινέλλη, Κ. ΠοινΧρ ΚΣΤ΄, (1976), 799.
20. Οι αξιόποινες πράξεις των ανηλίκων θεωρούνται ως σύμπτωμα ηθικής εγκατάλειψης του παιδιού και έλλειψη της απαραίτητης επίβλεψης και αγωγής. βλ. Γαρδίκα, Κ. Ποιν. Χρ Α. (1951). 217.
21. Φαρσεδάκης, Ι. (2004). Δίκαιο Ανηλίκων. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη σ. 18-19
22. Ξανθάκου, Γ., Γκόβαρης, Χ., Πετράκου Η. & Βλάσσης, Ν.Θ. (2003). Παραβατικότητα Ανηλίκων: Μια μελέτη περίπτωσης για τη Ρόδο.
23. Bartollas, C. (2006). οπ. π. σ. xx 111.
24. Κατσαντώνης, Α. (1972). Ποινικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος: Αθήνα: Παρισιάνου. σ. 66.
25. Σε αρκετές πολιτείες στις ΗΠΑ, η φυγή θεωρείται παράβαση νομικού κανόνα και επισύρει κυρώσεις
26. Πανούσης, Γ. (1987). Θεμελιώδη Ζητήματα Εγκληματολογίας. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκαλας σ. 158.
27. Thio, A. (2003). Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Επιμ. Χρήστος Τσουραμάκης. Αθήνα: Ελλην. 26, 27, 29.
28. Thio, A. (2003). οπ. π. σ. 41.
29. Πιτσελά, Α. (2004). οπ. π. 435.
30. Πανούσης, Γ. (1987). οπ. π. σ. 160.
31. Πανούσης, Γ. (1987). οπ. π. σ. 162.
32. Πανούσης, Γ. (1987). οπ. π. σ. 112.
33. Herbert, M. (1996). Ψυχολογικά Προβλήματα εφηβικής ηλικίας. Επιμ.: Α. Καλαντζή-Αζίζη, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. σ. 117.

34. Κατσιγαράκη, Ε. (2004). Οικογένεια και Παραβατικότητα. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας. σ. 160.
35. Γεωργούλας, Σ. (2000). Ανήλικοι Παραβάτες στην Ελλάδα. Κοινωνική Αναπαράσταση και αντιμετώπιση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. σ. 88,97.
36. Wright, K.N., Wright K.E. & Wilson, J.J. (1993). Family Life, Delinquency and Crime. A Policymaker's Guide. Research Summary. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention and the Bureau of Justice Assistance. Οικογενειακή ζωή, παραβατικότητα και δικαιοσύνη. New York. σ. vii.
37. βλ. Wright, K.N., Wright K.E. & Wilson, J.J. (1993). οπ. π. σ.1.
38. βλ. Harris, P.W. & Welsch, W.N. (2000). A Century of Juvenile Justice: Criminal Justice. v. I. Temple University, σ. 402.
39. βλ. Wright, K.N., Wright, K.E. & Wilson, J.J. (1993). οπ. π. σ.1.
40. βλ. Flowers, R.B. (2002). Kids Who Commit Adult Crimes. New York. London. Oxford: The Howorth Press. σ. 127.
41. Flowers, R.B. (2002). οπ. π. σ. 54
42. Καρύδης, Β. (1996). Η εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα, ζητήματα θεωρίας και αντεγκληματικής πολιτικής. Αθήνα: Παπαζήση. σ. 18.
43. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. (1996). Συλλογή Συμβάσεων και Κειμένων Διεθνούς Δικαίου αναφορικά με τους Πρόσφυγες και τους Εκτοπισμένους πληθυσμούς. Τόμος Ι. Συμβάσεις και Νομικά Κείμενα Παγκόσμιου Χαρακτήρα. Υπεύθυνος έκδοσης, Jean-Pierre Colombey. Geneva. (1995). Αθήνα. σ. 11.
44. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. (2000). Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των Προσφύγων. Γ΄ έκδοση. Αθήνα: Αλεξάνδρεια. σ. 14.
45. Καρύδης, Β. (1996). οπ. π. σ. 114.
46. Η μεταχείριση του εφήβου είναι ανάλογη όχι προς την τελευταία πράξη αλλά προς την προσωπικότητα του εφήβου. βλ. Γαρδίκα, Κ. Ποιν. Χρ. Α. (1951). 270.
47.
48. Βλάσσης, Θ.Ν. (2006). Παραβατικότητα Ανηλίκων. Μη δημοσιευμένη διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Ρόδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. Οδηγίες για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού. Ινστιτούτο υγείας του παιδιού. (1998). Αθήνα: Ι.Υ.Π.
2. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. Κακοποίηση παραμέληση παιδιών. (1991). Αθήνα: Γρηγόρη.
3. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. Κακοποίηση-παραμέληση του παιδιού και παραβατικότητα: Συγκοινωνούντα δοχεία; (2004). Στο: Ψυχολογία. Τ.11. τ. 2. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
4. Αλεξιάδης, Σ. (Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας. 1996). Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
5. Αλεξιάδη, Σ. Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής Α. Ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική. (1998). Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα

6. Ανδρεαδάκης, Ν., Καϊλα, Μ. & Ξανθάκου, Γ. Η σχολική αποτυχία. Από την «Οικογένεια» του σχολείου στο «Σχολείο» της οικογένειας. (1995) (Επιμ.). Καϊλα, Μ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
7. Bartolas, C. & Miller, S. Juvenile Justice in America. (2005) New Jersey. U.S.A.: Pearson. Prentice Hall. p.
8. Bartollas, C. Juvenile Delinquency. (2006) Pearson: University of Northern Iowa.
9. Γαρδίκας, Κ. Εγχειρίδιον Εγκληματολογίας. Ανατύπωσις εκ της Β΄Εκδόσεως. Αθήνα: Αφοί Δ.Τζάκα.
10. Γαρδίκας, Κ. Οι ανήλικοι Εγκληματίαι. (1951) Ποιν. Χρ. Α". 212.
11. Γάφος, Η. Νεαρά ηλικία. (1975). Ποιν. Χρ. ΚΕ΄.
12. Γεωργούλας, Σ. Ανήλικοι Παραβάτες στην Ελλάδα. (2004). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
13. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α. Παραδόσεις Εγληματολογίας. α΄.(1979). Αθήνα: Σάκκουλας.
14. Δασκαλάκης, Η. Η μεταχείριση του εγκληματία (παραδόσεις). (1985). (Τομ. Α.). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
15. Δέδες, Χ. Δογματικά Προβλήματα του Δικαίου Ανηλίκων. Νο Β :3.
16. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής. Ετήσια έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ για την κατάσταση των ναρκωτικών στην Ελλάδα 2001. (2002). Εθνικός φορέας του Ε.Μ.C.D.DA. Αθήνα.
17. ESPAD Report 1999. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 30 European Countries. (2000). Stockholm. Sweden. Modin Tryck.
18. Ζαραφωνίτου, Χ. Εμπειρική Εγκληματολογία. (1995). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
19. Harris, P.W. & Welsh, W.N. A Century of Juvenile Justice: Criminal Justice (2000). v.1. Temple Univercity.
20. Herbert, M. Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας. Εφαρμοσμένη ψυχολογία 3 (1996). (Επιμ.). Καλαντζή-Αζίζη, Α. (4η Έκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
21. Herbert, M. Ψυχολογικά προβλήματα παιδικής ηλικίας. Εφαρμοσμένη ψυχολογία ιβ, (1998). επόπτης ελληνικής έκδοσης, Παρασκευόπουλος, Ι. ιδ΄, Έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
22. Hess, K.M. & Drowns, R.W. Juvenile Justice. (2004). (Fourth Edition). U.S.A. Australia, Canada, Mexico: Thomson Wadsworth.
23. Jemieson, L.M., Surren, A. & Knapp J. A competency analysis of low enforcement training and its linkage to recreation as intervention in youth crime prevention. (2000). Journal Criminal Justice. Z8. Pergamon. Indiana: Bloomington.
24. Καλαντζή-Αζίζη, Α. Εφαρμοσμένη κλινική ψυχολογία στο χώρο του σχολείου, παρεμβάσεις βασισμένες στη θεωρία της μάθησης. (1994). Δ΄ έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
25. Καρακώστας, Ι. Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο. (1980). Αθήνα: Έκδ. ιδίου.

26. Καρύδης, Β. Η εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και αντεγκληματικής πολιτικής. (1996). Αθήνα: Παπαζήση.
27. Κατσαντώνης, Α. Ποινικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος. Η διδασκαλία περί του εγκλήματος και αι μορφαί εμφανίσεως αυτού. (1972). (Τομ. Α.). Αθήνα: Παρισιάνου.
28. Κατσαντώνης, Α. Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος. (1978). (Τ.Β.΄). Η διδασκαλία περί ποινής και μέτρων ασφαλείας. Αθήνα.
29. Κάτσικας, Χ. Το σχολείο των...δυσαρεστημένων. (1996, Φεβρουάριος 12). ΤΑ ΝΕΑ.
30. King, R.-Wincap, E. (Doing Research on Crime and Justice. 2000). Great Britain: Oxford.
31. Κολιάδης, Ε. Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη. (1991) Συμπεριφοριστικές Θεωρίες. (Τομ. Α΄). Αθήνα: Αθανασόπουλος-Παπαδάμης.
32. Κρασανάκης, Γ. Η τιμωρία ως μορφή επιθετικής συμπεριφοράς των Ελλήνων πατέρων προς τα παιδιά τους. Η επιθετικότητα. (1996). (Επιμ.). Νέστορος, Ι. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
33. Κούπερ, Ντ. Ο θάνατος της Οικογένειας. (1988). (Χ. Τσαμαδού Μετάφρ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
34. Κουράκης, Ν. Έφηβοι Παραβάτες και Κοινωνία. Juveline delinquents and society. (1999). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
35. Κουράκης Ν. Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων. Στο μεταίχμιο το Ποινικού Δικαίου και της Εγκληματολογίας. (2004). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλα.
36. Λάζος, Γ. Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρία και πράξη. (1998) Αθήνα: Παπαζήση.
37. Μαγγανάς, Α. & Λάζος, Γ. Κοινωνικές αξίες των παραβατικών και των μη παραβατικών. (1997). Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου.
38. Ξανθάκου, Γ., Γκόβαρης, Χ., Πετράκου, Η. & Βλάσσης, Ν.Θ. Παραβατικότητα ανηλίκων: Μια μελέτη περίπτωσης για τη Ρόδο. (2003).
39. Μπενβενίστε, Ρ. Η Ποινική Καταστολή της Νεανικής εγκληματικότητας τον 19ο αιώνα (1833-1911). (1994) Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
40. Μπεζέ, Λ. Ανήλικοι παραβάτες. Μελέτη 20 περιπτώσεων. (1985) Αθήνα: Σάκκουλας.
41. Molnar, A. & Lindquist, B. Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο, οικοσυστημική προσέγγιση. (1994).Β΄ έκδοση. Επιμέλεια Καλαντζή-Αζίζη, Α. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
42. Muhlbauer, K. Κοινωνικοποίηση Θεωρία και έρευνα. (1990). (Δ. Δημοκίδη Μετ). Θεσ/κη: Αφοί Κυριακίδη.

43. Νασιάκου, Μ. Η ψυχολογία σήμερα. 2. Κλινική ψυχολογία. (1982). Αθήνα: Παπαζήση.
44. Νασιάκου, Μ. Η ψυχολογία σήμερα. 1. Γενική ψυχολογία. (1982). (2η Έκδ.). Αθήνα: Παπαζήση.
45. Νόβα-Καλτσούνη, Χ.). Σχολική Κοινωνικοποίηση και αποκλίνουσα συμπεριφορά. Χρονικά, Εργαστηρίου Εγκληματολογικών Επιστημών, τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Θράκης. (1993 (Τεύχος 6). Αθήνα-Κομοτηνή.
46. Νόβα-Καλτσούνη, Χ. Κοινωνικοποίηση. Η γέννηση του κοινωνικού υποκειμένου. (1995). Αθήνα: Gutenberg.
47. Ντεριντά, Ζ. Η έννοια του αρχείου. (1996). (Κ. Παπαγιώργη Μετ.). Αθήνα: Εκκρεμές.
48. Πανούσης, Ι. Εισαγωγή στην Εγκληματολογία. Παραδόσεις για τους φοιτητές. (1985). Ανατύπωση. (1985). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
49. Πανούσης, Ι. Θεμελιώδη Ζητήματα της Εγκληματολογίας. (1987). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
50. Πανούσης, Ι. Εγκληματολογικές Έρευνες. (1991). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
51. Πανούσης, Ι. Το έγκλημα του φτωχού και η φτώχεια ως «έγκλημα»(σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης). Εγκληματολογικά. 21. (2002). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.
52. Πανούσης, Ι. Γνώμη: Τ' αδέσποτα παιδιά μας. Γιατί οι νέοι μας φέρονται βεβαρημένοι απ' όλα τα κακά και τα στίγματα. (2004, Οκτώβριος 5). ΤΑ ΝΕΑ.
53. Πανούσης, Ι. Τα αδικαίωτα δικαιώματα. (2004).
54. Παπαδιώτης-Αθανασίου, Β. Σχολική αποτυχία και δυσλειτουργία της οικογένειας. Σχολική κοινωνικοποίηση και κοινωνικός αποκλεισμός. (1999). Αθήνα.
55. Παρασκευόπουλος, Ι. Κλινική Ψυχολογία. Διάγνωση, πρόληψη και θεραπεία των ψυχικών διαταραχών. (1988). Αθήνα.
56. Παρασκευόπουλος, Ι. Εξελικτική Ψυχολογία. Εφηβική ηλικία. (Τομ. 4). Αθήνα.
57. Πετρόπουλος, Ν. & Παπαστυλιανός, Ν. Μορφές Επιθετικότητας Βίας και Διαμαρτυρίας στο χώρο του σχολείου. (2001 Ιανουάριος 31) Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Εφημερίδα Ροδιακή.
58. Πιτσελά, Α. Η Ποινική Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων. (2004) Θεσ/κη: Σάκκουλα.
59. Polemikos, N., Kondakos, A. & Tsopotos, Δ. Juvelline Deliquency in Rhodes. (1998).
60. Ραφτόπουλος, Π. & Καρβουνάκης, Μ. Ποινικός Κώδικας. (1986). Αθήνα: (έκδοση ιδίων).

61. Σπινέλλη, Κ., Τρωιάννου, Α. Δίκαιο ανηλίκων. Ποινικές ρυθμίσεις εγκληματολογικές προεκτάσεις. (1987). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
62. Σπινέλλη, Κ. Ελληνικό Δίκαιο Ανηλίκων Δραστών και Θυμάτων, Ένας κλάδος υπό διαμόρφωση. (1992). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
63. Σπινέλλη, Κ. Ανήλικοι Εγκληματίες ή νεαροί παραβάτες; Το πρόβλημα υπό το πρίσμα της «Θεωρίας της ετικέτας». (1976). Ποιν. Χρ. ΚΣΤ΄.
64. Τρωιάννου-Λουλά, Α. Ο Ανήλικος Παραβάτης και η δίκη του. (1982).
65. NoB: 30. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Συλλογή Συμβάσεων και Κειμένων Διεθνούς Δικαίου αναφορικά με τους Πρόσφυγες και τους Εκτοπισμένους πληθυσμούς. (1996). (Τόμος Ι). Συμβάσεις και Νομικά Κείμενα Παγκόσμιου Χαρακτήρα. Υπεύθυνος έκδοσης, Jean-Pierre Colombey. Geneva. Αθήνα.
66. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των Προσφύγων. (2000). Γ΄ Έκδοση. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
67. Φαρσεδάκη, Ι.α΄ Παραβατικότητα και Κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων. (1985), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
68. Φαρσεδάκης, Ι. Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της. (1991). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
69. Χάιδου, Α. Το θεωρητικό και θεσμικό πλαίσιο του κοινωνικού ελέγχου των ανηλίκων. (1989). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
70. Χάιδου, Α. Το Σωφρονιστικό Σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και Πρακτικής. (2002). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
71. Flowers, R.B. Kids Who Commit Adult Crimes. Serious Criminality by Juvenile Offenders. Παιδιά που διαπράττουν εγκλήματα ενηλίκων. Εγκληματικότητα από ανήλικους παραβάτες. (2002). New York, London, Oxford: The Haworth Press.
72. Χατζηχρήστου, Χ. Ο χωρισμός των γονέων το διαζύγιο και τα παιδιά, η προσαρμογή των παιδιών στη διπυρηνική οικογένεια και το σχολείο. (1999), Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
73. Χωραφάς, Ν. Ποινικό Δίκαιο. (1978). (Τ.Α). (9η Έκδ). Επιμέλεια. Κ.Ε. Σταμάτης. Αθήνα: Αφοι Σάκουλλα.
74. Wright, K.N., Wright, K.E. & Wilson, J.J. Family Life, Delinquency and Crime. A Policymaker's Guide. Research Summary. Office of Juvenile Justice and Delinquecy Prevention and the Bureau of Justice Assistance. (1993). Οικογενειακή ζωή, παραβατικότητα και δικαιοσύνη. New York. σ. vii.

75. Φαρσεδάκης, Ι. Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος Ανηλίκων. (1985). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.